

III

МЕДИЈИ, КРИТИКЕ И РЕЦЕНЗИЈЕ

Antika i savremeni svet

Beograd - U organizaciji Filozofskog fakulteta Beogradskog univerziteta i Društva za antičke studije Srbije od 12. do 14. oktobra u Beogradu će se održati Sedmi međunarodni skup Antika i savremeni svet: naučnici, istraživači i tumači. U Svečanoj sali „Dragoslav Srejšović“ na Filozofskom fakultetu skup bi, prema najavama, trebalo da otvori dekan ove visokoškolske ustanove Miloš Arsenijević i predsednik Društva za antičke studije Srbije Ksenija Maricki Gađanski. Program rada skupa, koji će se održati na Filozofskom i Pravnom fakultetu BU, obuhvata antičku filozofiju, istoriju i epigrafiku, arheologiju i istoriju umetnosti, jezik i književnost, pravo i školstvo, percepciju antike, kao i obeležavanje 120. godišnjice od rođenja akademika Miloša Đurića (1892-1967), srpskog klasičnog filologa, heleniste, filozofa, i prevodioca. Učesnici skupa posetiće Sremsku Mitrovicu, nekadašnju rimsku metropolu - carski grad Sirmium. *J. T.*

ИМПОЗАНТАН МОЗАИК НАУЧНИХ РАДОВА

„Антика, савремени свет и рецепција античке културе”
Друштво за античке студије Србије, Зборник радова,
Нови Сад, 2012. Стр. 530.

Зборник објављује радове с истоименог 6. међународног скупа Друштва за античке студије Србије одржаног на Филозофском и Правном факултету у Београду и у Архиву Срема у Сремској Митровици од 9. до 11. септембра 2011. Друштво је основано пре више од пола века на Филозофском факултету у Београду, чији су корифеји били Милош Н. Ђурић и Милан Будимир. Милош Н. Ђурић је чак суделовао на првим конгресима FIEC-a (*Fédération internationale des Associations d'études classiques*). По речима председника Друштва за античке студије Србије, професора Ксеније Марицки Гађански, када се некадашња југословенска класична асоцијација распала, FIEC је дао српском Друштву континуитет раније асоцијације. Тако је наше Античко друштво, поред српског ПЕН-а, била једина асоцијација из Србије која је под санкцијама била формално прихваћена у свету. Водећи светски класични стручњаци почели су сарађивати са нашим Друштвом, а међу њима и најистакнутији, као што је гетингеншки професор Карл Јоаким Класен, председник FIEC-a.

Српско античко друштво под покровитељством Министарства за науку сада сваке године организује међународне скупове. У досада објављених шест зборника са скупова Друштва, на близу 3000 страница, налази се значајан број прилога страних учесника из Грчке, Италије, Русије, Бугарске, Немачке, САД, Белгије, Швајцарске, Аустрије, Канаде, Француске, Енглеске и Републике Српске. Посебно је значајно то што на скуповима учествује више десетина српских научника различитих генерација и струка. Античка наука, према речима председника Друштва, Ксеније Марицки Гађански, може да се проучава само интердисциплинарно. А научници различитих генерација уважавају различите теоријске перспективе.

Овај Зборник је Управни одбор Друштва посветио Ивану Гађанском (1937-2012), дугогодишњем члану Управног одбора Друштва за античке студије Србије, истакнутом песнику, научнику, преводиоцу и издавачу, који је изненада преминуо припремајући овај Зборник. Између осталих, речи опрош-

таја са високим оценама делатности нашег члана упутио је Карл Јоаким Кла-сен: „Сви смо изгубили јединственог пријатеља – научника који је исцрпно познавао целу европску литературу и културу и умео да је пренесе другима, а истовремено песника који је мислима и осећањима могао да подари израз на непоновљив начин, и то на различитим језицима”. У име атинске културне фондације Parnassos, установе старије од Атинске академије, председник и секретар Јоанис Маркандонис и Панајотис А. Сискос, професори атинског универзитета написали су да је Иван Гађански био њихов члан, међународно признат и добитник високих награда. Његове песме превођене су на више од двадесет језика, а за књигу *Поезија Солуна* добио је награду за најбољу књигу о грчкој литератури на страним језицима, које додељује Грчко преводилачко друштво. Председништво Парнаса написало је да је Иван Гађански био омиљен у Грчкој и јако заслужан за ширење грчке поезије на Балкану. „Заувек ћемо бити захвални што смо познавали Ивана Гађанског, једног од најзначајнијих песника и преводилаца грчких класика који нас је изненада напустио остављајући као успомену све добро што је учинио и сан који је живо сањао“.

Зборник доноси и уметнички портрет Ивана Гађанског, рад академског сликара Момчила Антоновића. Зборник је посвећен Ивану Гађанском и у једном суштинском смислу: његово дело настављају аутори који негују хеленско заједништво науке и песништва.

Зборник обухвата 42 рада из разних античких дисциплина, које су на скупу биле саопштене по секцијама, али су из финансијских разлога штампане азбучним редом аутора. Професор Сима Аврамовић у раду *Фрајментѝ за Ивана* бави се проблемом „калемљења” правних института англоамеричког права на континентални простор, а међу таквим идејама јесу и оне које познаје античко атинско право. Зоја Бојић изучава податке о уметности у књигама Плинија Старијег, као и о њиховом утицају на каснију европску уметност. Светозар Бошков представља погледе Стојана Бошковића на античку прошлост, а Горан Васин осветљава проблем демократије и демократског у идеологији српских либерала. Растко Васић бави се добом римског цара Јулијана Апостате у роману „Последњи паганин” женевског професора Франсоа Пашуа, дугогодишњег генералног секретара ФИЕС-а. Немања Вујчић скицира културну и друштвену еволуцију лидијског града Сарда у ранохеленистичко доба, а професор Владан Гавриловић истражује делатност Аврама Мразовића као инспектора печујског школског округа 1791. године. Срђан Дамњановић испитује античке корене карактерологије Владимира Дворниковића, док професор Мара Букић у Квинтилијановом делу налази ризницу савремених педагошких идеја. Гордана Јеремић истражује рецепцију културе на примерима подних мозаика из Ескуса. Професор Иван Јордовић разматра питање лаконофилства атинских аристократа. Ивана Кузмановић Нововић бави се научним делом Бранка Гавеле, Ирена Љубомировић Хомером у радовима Николе Вулића, а Весна Манојловић-Николић представљама људских фигура на средњовековном прстењу у Србији. Професор Илија Марић трага за предавањима Душана Недељковића о кинеској философији.

Ксенија Марицки Гађански истражује списе Милана Будимира о трагедији, указујући на недовољно запажену интерпретацију античког термина *tragedija*, коју Будимир схвата као паретимолошку адаптацију ранијег, негрчког термина. Упућивање на појаве које М. Будимир назива „старобалканским” и „предгрчким” доводи до једноставних и уверљивих решења, која се морају поново узети у обзир. Наиме, по његовом тумачењу израз *tragedija* није „песма јараца”, него накнадна адаптација илирске речи *draukos* којом је означаван *lumaц*. Драгуљ Гордана Маричића *Бубе и јанићар – њролазности и трај: Марцијал и Добриша Цесарић*, као и *Рецејција античкој театра у драмама за децу Александра Пойовића* Слађане Миленковић, упозоравају на свеприсутност антике у савременој уметности.

Професор Мирослава Мирковић разматра примере из античке историје који су служили као узорци државницима каснијих епоха. Давид Наполитано из Фиренце истражује феномен класичне културе у европском анти-традиционализму, указујући на пример православне цркве у Паризу. Професор Панајотис Ниархос из Атине бави се проблемом козмичког плурализма с обзиром на грчки темељ, а Ненад Нинковић наставом класичних језика у српским средњим школама у Хабзбуршкој монархији. Професор Мирко Обрадовић у раду *Кадмејска и Пирова њобеда* истражује употребу и порекло ових израза, а Елена К. Папатанасиу из Атине анализира *Модел Платонове дијалектике у Гадамеровој херменеутици*. Олга Пелцер Вујачић прати живот истакнутих породица у Лидији и Фригији у римском периоду. Професор Јелена Н. Пилиповић бави се читањем Платоновог *Федра* у светлу Сапфине еротографије. Евангелос Д. Протопападакис из Атине у Зборнику објављује интригантан рад *Стиоички њојам козмичке симболије у савременој еколошкој етици*, док професор Курт А. Рафлауб, доскора председник Америчке класичне асоцијације, испитује погледе хеленских аутора на могућност трајног мира. Небојша М. Раденковић излаже научну делатност рано преминулог српског археолога Емила Чершкова, а водећи светски специјалиста за пресоократовску философију професор Ливио Росети из Перуђе упозорава на традицију неразумевања Платоновог списа *Држава*: Платоново дело је дијалог, а не расправа о политичком уређењу. Мира Ружић објављује текст *Бела Паланка (Retesiana) у светлу нових археолошких открића*, а Војислав Станимировић *Античко суђење данас – рецејција или рефлексија?* Професор Данијела Стефановић бави се систематским уништавањем Сераписових култних статуа у Александрији у контексту симболичког уништења противника, професор Мирјана Д. Стефановић мотивом Аркадије у српском просветитељству, а Милорад Стојић местом и улогом насеља на локалитету Хисар. Борис Стојковски у раду анализира биографију епископа Сирмијума Фотина коју је написао Свети Хијероним. Драган Тасић објављује рад *Представа рајничкој њлеса (?) на сребрној наруквници из Винче код Тојоле*, а атински професор Е. Теодосиу и Милан Димитријевић објављују рад *Ка новој теорији јединствености знања*. Снежана Ферјанчић осветљава насељавања ветерана помоћних одреда у насељима Горње Мезије, а професор Срђан Шаркић потписује рад *Рим-*

ско право у докторској дисертацији Лазе Костића. Ђурђина Шијаковић бави се односом сопства и другости у контексту Еурипидових *Баханџкиња*, а Јована Шијаковић елементима Одисејевог карактера.

У трећем делу Зборника објављена су саопштења са Саветовања о језику Лепосаве Жунић, Јована Ђирилова, Жике Бујуклића, Ксеније Марицки Гађански и Данијеле Стефановић. Друштво на овим скуповима се редовно залаже за побољшање језика и терминологије код нас.

Како аутори овог Зборника промишљају однос антике и савремености, на који начин се данас одвија рецепција античке културе? Аутори овог Зборника, добрим делом, деле проблем успостављања јединства знања насупрот фрагментарности и специјалности посебних наука. Оно *ишја* знања је изгледа неоправдано фаворизовано у односу на јединственост и базичност онога *ко* пита и истражује, верују Теодосиу и Димитријевић. У том смислу узоритост Платонове дијалектике, о којој пише Елена Папатанасиу, није само теоријска химера, него начин довођења у питање онога *ко* пита у контексту наслеђа и заједништва *лојоса*. Тако указивање на разлику између *расјраве* и *дијалоја* код Платона није ствар жанра, него питање о карактеру философске аргументације и аргументације посебних наука (Ливио Росети). Превиђање те разлике довело је до опасних мисаоних конфузија, баш као што може бити опасно и одсуство димензије синтетичког промишљања. Евангелос Протопадакис стоички појам козмичке симпатије доводи у везу са савременим еколошким и екософским теоријама, упозоравајући да тај недискурзиван „проход ка целини”, који постоји у срцу философске мисли, постаје двосмислен, јер у етичкој рефлексiji не оставља посебног простора личној одговорности. Остаје нам да запазимо како је и наш Милош Н. Ђурић, половином прошлог века, развијајући концепт „пансимпатетичке етике”, запазио да би развој „архетипског орфизма” довео до недискурзивног односа човека и света у чврстој теократској спреси. Увођење карактеристичног рационалитета, који представља питање о фисису (*physis*), снажна је брана том настојању. Однос антике и савремености, када се постави радикално, нијансира значења различитих крајева дијалектичког штапа. Односно, тежња за јединственим увидом мора бити помирена са правом на посебан облик рационалности.

Дакле, заједничка карактеристика овог импозантног мозаика различитих научних радова је у томе што они садрже одсјај ка заједништву онога *ко* пита, ствара или промишља, тако да питање симболике древног прстена или позоришног дела интендира ка грчком темељу хуманитета који се у димензији савремености препознаје и кроз такве појмове као што су *разлика* и *друјоси*. И ти постмодернистички термини воде своје порекло, колико из спекулативних дубина немачке класичне философије, толико и из бистрих токова Платонових дијалога *Софисти* и *Парменид*.

Срђан Дамњановић

Текст пренет из децембарског броја
Летописа Матице српске 2012.

НОВЕ НАУЧНЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

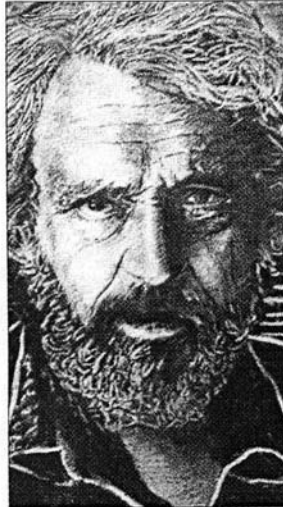
Антика, савремени свет и рецепција античке културе

Из штампе је изашао нови том едиције *Антика и савремени свет* под насловом *Антика, савремени свет и рецепција античке културе* са радовима са 6. Међународног научног симпозијума, који је одржан од 9. до 11. септембра 2011. године у Београду и Сремској Митровици. Као и све претходне, и овај интердисциплинарни скуп је организовало Друштво за античке студије Србије уз подршку Филозофског и Правног факултета у Београду и Историјског архива Срема из Сремске Митровице.

Овај Зборник посвећен је недавно преминулом песнику, научнику и преводиоцу, хеленисти Ивану Гађанском, дугогодишњем члану Управног одбора Друштва за античке студије Србије. Друштво је на овај начин желело да изрази захвалност за велики допринос Ивана Гађанског у организовању класичних скупова у Србији и неговању античке културе код нас. Уместо некролога налазе се два израза саучешћа с високим оценама рада Ивана Гађанског дугогодишњег председника Интернационалне федерације за класичне студије (FIEC) професора Карла Јоахима Класена из Гетингена и културне фондације „Парнас“ из Атине чији је члан био Иван Гађански, као и његов портрет, рад академског сликара Момчила Антоновића.

У Зборнику је на 530 страна представљен 51 рад, што са прет-

ходним зборницима чини укупно 3000 страна научних радова на тему антике. Међу овим радовима налази се и осам прилога истакнутих научника из Грчке, Италије, Сједињених Америчких Држава, Аустралије и Републике Српске, посебно изузетно значајна уводна излагања Курта Рафла-

Портрет Ивана Гађанског, рад Момчила Антоновића

уба и Ливија Росетија. Зборник је подељен у три целине. Први део чине поздравне речи професора Маријане Ридл са Филозофског факултета у Београду и председ-

ника Друштва за античке студије Србије професора Ксеније Марицки Гађански. У другом делу Зборника су радови са скупа који су резултат наших редовних годишњих окупљања са циљем интердисциплинарне обраде тема из разних области античке науке као што су историја, археологија, право, философија, књижевност, језик и фолклор, педагогија, природне науке и рецепција антике. Трећи део Зборника посвећен је редовном Саветовању о језику са предлозима за побољшање терминологије у класичним наукама. Сваки рад у Зборнику има апстракт, кључне речи и резиме на страном језику, библиографије, многи илустрације и фотографије.

Организовање скупа и штампање Зборника помогло је Министарство за просвету и науку Републике Србије.

Суделовање овако великог броја наших и страних професора и научника сведочи о високом угледу наше науке о антици у свету као и Друштва за античке студије Србије. То Друштво су основали пре више од пола века корифеји наших класичара, академици Милан Будимир и Милош Н. Турпић, а новије генерације се труде да сачувају значај проучавања древне прошлости Европе, чија је важност за модерно доба незаобилазна, како се то види и из овог Зборника.

Др Светозар Бошков

Антика и савремени свет

Друштво за античке студије Србије објавило је зборник радова „Антика, савремени свет и рецепција античке културе“, који је посвећен Ивану Гађанском. У уводном тексту се каже да је током припрема за штампу зборника, једне ледене фебруарске ноћи, преминуо, у сну, Иван Гађански, дугогодишњи члан Управног одбора Друштва за античке студије, песник, научник, преводилац и издавач. Он се, свих ових година, свесрдно бринуо за оживљавање нашег античког друштва, за наше међународне скупове и научне публикације. Био је делегат друштва на годишњим скупштинама FIЕС-а у Квебеку, Варшави, Кавали и Барселони, и учесник на конгресима FIЕС-а.

Иван Гађански објављивао је радове из класичне струке, преводе са античког и модерног грчког (Платона, Кавафија, Сеферија, Рица, Елитија, Патрикија, Анагностакија, Ели Скопетеу, Вајену) и, пре свега, своју поезију за коју је добио велики број домаћих и међународних награда. Представљао је Србију на Културној престоници Европе 1997. године, у Солуну. Добио је Златну медаљу за поезију у Олимпији. Био је члан Матице српске, „Парнаса“ у

Иван Гађански (Рад Момчила Антоновића)

Атини, Удружења књижевника Србије, Српског ПЕН центра, Друштва за античке студије... Носилац је признања за врхунски допринос националној култури Републике Србије.

Заштитни знак његовог пензионерства јесу књиге: „Балканском улицом“, „Војводина“, „Судбина Балкана“, „Писма у ништа Ј. С. Поповићу“, „Гимнастика“... Дела су му превођена на двадесетак језика, а као песник гостовао је у многим земљама Европске уније, Русији, Турској, САД, Канади, Кини, Јапану и Индији.

Научни скуп, с темом: „Антика, савремени свет и рецепција античке културе“, одржан је на Филозофском факултету у Београду, од 9. до 11. септембра, прошле године. Учесници скупа су посетили Нови Сад и Сремску Митровицу.

У зборнику, који се недавно појавио, радове објављују: Ксенија Марицки Гађански, Сима Аврамовић, Зоја Бојић, Светозар Бошков, Растко Васић, Владан Гавриловић, Срђан Дамјановић, Иван Јордовић, Ирена Љубомировић, Илија Марић, Слађана Миленковић, Давид Наполитано, Евангелос Д. Протопапаџкис, Курт А. Рафлауб, Борис Стојковски, Снежана Ферјанчић, Срђан Шаркић... **З. Р.**

Весна Манојловић Николић
ИЗ СРЕДЊОВЕКОВНЕ АРХЕОЛОГИЈЕ
Студије и истраживања

РЕЦЕНЗИЈА

Захваљујући свом изузетном географском положају, територија Србије одувек је представљала регију кроз коју су струјали утицаји из различитих делова Европе, али и област која је у неким периодима била матично подручје из кога су струјали нови импулси који су на тај начин моделовали социо-културни развој Европе. Све то оставило је значајне археолошке податке из различитих епоха, од најстаријих праисторијских до пуног средњег века.

Текстови Весне Манојловић Николић, доцента на Филозофском факултету у Новом Саду, обједињени књигом *ИЗ СРЕДЊОВЕКОВНЕ АРХЕОЛОГИЈЕ, Студије и истраживања*, научно осветљавају археолошке податке и налазе који су опредељени у срењи век, а потичу са бројних налазишта данашње Србије. Текстови су груписани у три тематске целине:

- I Предмети од кости и рога,
- II Накит,
- III Привреда.

Археолошка истраживања, пре свега средњовековних насеља и утврђења, изнела су на светлост дана обимну грађу. У поглављу *Предмети од кости и рога* аутор нас преко неколико тема упознаје са најзанимљивијим проблемима који се односе на предмете израђене од ове сировине. Свуда доступни и лаки за обраду, предмети од кости и рога имали су широку примену у разним активностима средњовековног човека. Међу утилитарним предметима, посебно интересантим чине се они које аутор опредељује као клизаљке. Оне су, како аутор наводи, коришћене не само за клизање и/или ходање по леду већ и као саставни део саоница од дрвета, а најбројније су у српском Подунављу. Податак да су клизаљке најчешће налажене на археолошким локалитетима на простору Војводине и да су у питању насеља, В.

Манојловић Николић повезује с чињеницом да њихову употребу можемо повезати с равничарским пределима сиромашнм шумом, где је било више баровитог простора који је зими био залеђен. Истиче се да је не тако велики број ових предмета резултат стања истражености средњовековних насеља, али и чињенице да је ова врста археолошког, односно остеолошког материјала донекле запостављена у постојећој литератури. Посебну пажњу привлачи рад о могућим тумачењима астрагала. Комбинујући податке које даје археологија с резултатима етнографских истраживања, аутор нам одгонетава тајну ових необичних предмета и загонетних знакова на њима и на тај начин показује нам да свакодневни, свакако мукотрпни живот средњовековног човека има и ведрију страну – игре на срећу и незаобилазне враџбине.

У следећем поглављу – *Накији* разматрају се проблеми појединих типова накита који су, судећи по бројности налази били у широкој употреби међу средњовековним житељима Србије. Такве су „S“ каричице – наушнице ношене на увету, али и зашиване на платнене траке које су биле саставни део неке врсте марама или повеза за главу. Одликује их једноставност израде и приступачност цене због чега аутор сматра да је преко њих могуће сагледати контакте сеоског становништва различитих етничких групација, у овом случају између Мађара и Срба током периода од 10. до 13. века на територији Војводине. На јеном месту сакупљено и анализирано средњовековно прстење с представама људских фигура веома је значајан допринос познавању словенске културе у целини. На основу квалитета израде прстења и стилских карактеристика представана њима, анализира се генеза ове врсте накита која се најчешће среће на налазиштима источне Србије. Скреће се пажња на чињеницу да је развојни пут накита у целини повезан с специфичностима и карактеристикама које је наметало тадашње друштво. То се односи, пре свега, на узоре за израду накита на читавом источном културном подручју Балканског полуострва што је, по мишљењу аутора, била Византија, при чему је посебно наглашен линеаризам представа људских фигура, карактеристичан за комненовско доба и његову уметност.

У последњем поглављу – *Привреда*, В. Манојловић Николић сажима податке које дају археолошка истраживања у циљу бољег сагледавања привреде средњовековног друштва, о којој се најчешће говори са аспекта историјских чињеница. Преузимајући на себе тежак и незахвалан задатак прикупљања и научне анализе предмета које су користили рудари и земљорадници, извукла је из музејских депоа широм Србије дуго занемариване, често и неопређене археолошке налазе израђене углавном од гвожђа. Као врсни познавалац ове врсте археолошких налаза, њени текстови о налазима рударског алата и земљорадничких алатки омогућиће ће будућим истраживачима лако сналажење и опредељивање ових, махом нејсних предмета. У овој тематској целини посебно се истиче текст који третира улогу вина у обредима прелаза и неким верским празницима. Јасно уочавајући

континуитет који по овом питању постоји између антике, преко средњег века до наших дана, аутор илуструје и бројним етнографским подацима.

Текстови књиге *ИЗ СРЕДЊОВЕКОВНЕ АРХЕОЛОГИЈЕ, Студије и истраживања* праћени су квалитетним и веома информативним графичким прилозима те пробраном литературом која нам пружа увид у стање истражености средњовековне археологије у ширим географским оквирима. Указујући на важност анализирања и научне обраде археолошке грађе, аутор нас кроз све текстове подсећа на кључну улогу античке културе у настанку и развоју како средњовековног друштва тако и савремене цивилизације.

На основу претходно изнетог, слободна сам да издавачу, Друштву за античке студије Србије, препоручим за штампање књигу Весне Манојловић Николић под називом *ИЗ СРЕДЊОВЕКОВНЕ АРХЕОЛОГИЈЕ, Студије и истраживања*.

У Београду, 2. јуна 2012. године

др Мира Ружић

Жика Бујуклић, *Римско приватно право*
Правни факултет Универзитета у Београду, 2011

Уџбеник *Римско приватно право* професора Правног факултета Универзитета у Београду Жике Бујуклића изашао је из штампе крајем 2011. године, у издању Центра за издаваштво и информисање Правног факултета у Београду, а већ 2012. се појавило ново, измењено и знатно допуњено издање.

Уџбеник садржи 432 странице и подељен је на два дела: *Историја римске државе и права* (9–119 стр.) и *Институције римског приватног права* (123–432 стр.).

У *уводу* (3–8 стр.) се говори о значају римског права као и о изворима сазнања и изворима права. Изостављање библиографије из уџбеника аутор објашњава тиме што се он садржински и методолошки надовезује на његов приручник *Forum Romanum – Римска држава, право, религија и митови*, који се од 2006. године користи као допунска литература приликом припремања испита на основним и последипломским студијама и на крају кога је дат веома исцрпан списак коришћене литературе.

Иако је с обзиром на наслов – *Римско приватно право* већински део уџбеника посвећен приватном праву, треба имати на уму (што и сам аутор напомиње у предговору) да у старом Риму граница између *ius privatum* и *ius publicum* није била јасно постављена. Ово стога што је у веома дугом периоду римске историје држава за Римљане била *res publica* (општа ствар, заједничко добро), дакле, друштвено уређење које не познаје професионално организовану јавну власт наметнуту слободним грађанима. У процесу стварања права учествовали су сами *cives*, окупљени у скупштинама као и магистрати који су као носиоци јавне власти били изабрани од грађана. За решавање спорова надлежност је такође припадала грађанима – судијама лаицима. Отуда, да би се разумели приватноправни институти, неопходно је сагледати субјекте који су их стварали или који су утицали на њихов настанак. То даље значи да је за разумевање римског приватног права неопходно сагледавање органа власти чиме се задира у јавноправну сферу. Имајући то у виду, аутор је у првој глави првог дела књиге (9–54 стр.) изложио развој римске државе делећи га на четири периода: период краљева

(754–509. г. п. н. е.), период републике (509–27. г. п. н. е.), период принципата (27. г. п. н. е.–284. г) и период домината (284–565. г.). Крај излагања римске државности заокружује „чувена“ шема периодизације римске историје, којом аутор сваке године започиње своја уводна предавања студентима прве године већ пуне три деценије.

Развоју права посвећена је друга глава првог дела књиге. Он је подељен на: изворе старог цивилног права (*ius civile antiquum*), изворе предкласичног права, изворе класичног права, изворе права у доминату. После излагања Јустинијанове кодификације говори се о рецепцији римског права у Средњем веку.

Други део – *Институције римског приватног права* обухвата три четвртине уџбеника и устројен је по угледу на Гајеву трипартитну поделу права. У том смислу најпре се излаже *ius quod ad personas pertinet* односно статусно и породично право. Потом следи излагање о грађанском судском поступку (*ius quod ad actiones pertinet*) у оквиру ког се подробно говори о легисакционом, формуларном и екстраординарном поступку. Имовинском праву (*ius quod ad res pertinet*) посвећена је половина целокупне књиге. Ово је разумљиво с обзиром да су модерне грађанске кодификације реципирале пре свега институте римског имовинског права. У оквиру имовинског права најпре се излаже стварно, потом наследно и на крају облигационо право.

У последње време могу се чути критике управљене на маргинализовање студија предмета Римско право, међу којима се оне најекстремније залажу ако не за укидање, оно за његово спајање са осталим историјскоправним предметима, што је уосталом и остварено на приватним правним факултетима. Колико су ове критике површне говори то што они који их упућују, римско право представљају искључиво као историјску тековину која може имати само научни а никако практичан значај. Стога, по њиховом мишљењу, студенте не треба оптерећивати компликованом материјом која се у светлу позитивних грана права, нарочито оних новоустановљених, може сматрати само реликтом прошлости.

Поборници маргинализовања историјскоправних предмета забављају да без оног што је било нема ни онога што јесте, а опет, то што јесте умногоме је оно што ће тек бити. У тој историјској дијалектици, ова три појма – *прошлости*, *садашњости*, *будућности* – постају сасвим релативни. Па ипак, *прошлости* је најодређенија зато што њен садржај чини оно што је било, док је у *садашњости* уткано *прошло* али је зачето и *будуће*. Отуда, да би се наслутио садржај *будуће*, неопходно је узети у обзир како *садашњости* тако и *прошлости*.

У прилогу потребе проучавања римског права говори и то што је важеће српско грађанско право, не само инспирисано решењима римског права већ је оно преузело и његову основну терминологију.

Имајући у виду важност проучавања прошлости не само да би се боље разумела садашњост већ могла наслутити и осмислити будућност, правним историчарима остаје да се боре за традиционалне наставно-научне вред-

ности на темељу којих су школована поколења студената од којих су многи израсли у врхунске правнике не само националног већ и светског формата.

Уџбеник професора Бујуклића треба окарактерисати као важно средство у одбрани наставне дисциплине Римско право. Он не представља само један у низу уџбеника који се пишу и објављују ради испуњавања наставних циљева чијом употребом студенти често наилазе на тешкоће и то било зато што се уџбеник одликује „високим“ стилем писања својственим монографијама или научним чланцима било зато што је оптерећен мноштвом података и термина који се често не траже приликом усменог испитивања студената. Имајући у виду вишедеценијско педагошко искуство, уџбеник проф. Бујуклића у потпуности је прилагођен успешном савладавању градива. Његов стил се одликује јасноћом и прецизношћу. Нема дигресија које често знају да збуне студента и отежају му разликовање битног од мање битног. Његове реченице надовезују се једна на другу следећи логику лепог и једноставног излагања. Аутор се не устеже да објашњења важнијих правних појмова, којима се иначе баве друге теоријске дисциплине, унесе у фусноте и омогући читаоцу лакше праћење материје. Садржину овог уџбеника отуда може савладати и студент који није већ полагао друге уводне правне дисциплине, тј. који није претходно научио шта је правна норма, правна установа, материјално и формално право, фикција, пресумпција итд. Осим тога, уз латинске називе правних термина аутор увек наводи превод, а понекад и етимологију појединих речи, да их студенти лакше схвате и боље памте.

Узимајући у обзир болоњски систем по коме се од 2006. године студира и на Правном факултету Универзитета у Београду, а који предвиђа једносеместралност свих предмета, писац је успео да изузетно захтевну материју изложи у обиму и на начин који је прихватљив студенту почетнику не остављајући га ускраћеним за могућност квалитетног стицања знања из римског права као увода у изучавање важећег грађанског права. Ипак, за мање амбициозне студенте, аутор је курзивом обележио текстове који се на испиту траже само за највишу оцену.

Предлог који би требало размотрити и евентуално прихватити у будућим издањима уџбеника тиче се графичких приказа одређених текстуалних садржаја. Наиме, у приручнику *Forum Romanum – Римска држава, њправо, религија и митови* присутно је неколико схема које се односе на: поделу извора облигација, магистратуре, уговор *locatio-conductio*, структуру формуле, агнатско сродство, временско позиционирање грађанских судских потупака, залогу и заложно право, *actiones in rem*, *actiones in personam*, *actio rei vindicatio*. Њихово стављање у уџбеник би почетницима у праву олакшало стицање знања, јер је искуство с предавања и вежби показало да су студентима од велике користи овакви визуелни прикази садржаја. У следећем издању свакако ће бити исправљене увек неизбежне техничке и правописне омашке, а било би добро да се дода и регистар појмова.

На крају, слободно се може рећи да су генерације студената жељно ишчекивале издање уџбеника професора чија предавања ће по квалитету и

посећености несумњиво ући у анале Правног факултета. У нади да ће доживети многа будућа издања, љубитељима римског права, античке историје и антике уопште остаје да уживају читајући ову књигу. За њега као да важе речи које је Рајко Лешјанин упутио својим читаоцима, у првом српском уџбенику *Римскої права* из 1857. године: „Кроз пуних хиљаду година писало се о римском праву, а и данас се јошт једнако пише и учи; зато нека нико не мисли да ћу ја себи какву заслугу о изворности овог дела приписивати. Оно садржи у себи оно што се у стотинама других подобнога рода дела наоди. Ја сам се се само трудио, да ово дело сходно нашим потребама за предавања прерадим и устројим, а јесам ли погодио онако како ваља, о томе други способнији од мене нека суде“.

мр Валентина Цветковић-Ђорђевић

УЧЕСНИЦИ СКУПА

- Др СИМА АВРАМОВИЋ, Правни факултет, Универзитет у Београду
Др САМИР АЛИЧИЋ, Правни факултет, Универзитет у Новом Саду
Др ЗОЈА БОЈИЋ, The University of New South Wales, Sidney, Australia
Др СНЕЖАНА БОЖАНИЋ, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду
Др СВЕТОЗАР БОШКОВ, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду
Др ЖИКА БУЈУКЛИЋ, Правни факултет, Универзитет у Београду
Др ВАСИЛИЈЕ Н. МАНИМАНИС, School of Physics, National and Kapodistrian University of Athens
ДЕЈАНА ВАСИН, МА, докторанд, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду
Мр ГОРАН ВАСИН, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду
Др РАСТКО ВАСИЋ, Археолошки институт, Београд
Др НЕМАЊА ВУЈЧИЋ, Филозофски факултет, Универзитет у Београду
Др ВЛАДАН ГАВРИЛОВИЋ, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду
Др МИРЈАНА ГЛИГОРИЈЕВИЋ-МАКСИМОВИЋ, Институт за историју уметности, Филозофски факултет, Универзитет у Београду
Др СРЂАН ДАМЊАНОВИЋ, Филозофски центар за психоанализу, Нови Сад
Др ИРИНА ДЕРЕТИЋ, Филозофски факултет, Универзитет у Београду
Др МИЛАН С. ДИМИТРИЈЕВИЋ, Астрономска опсерваторија, Београд
Др МАРА ЂУКИЋ, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду
Др ГОРДАНА ЈЕРЕМИЋ, Археолошки институт, Београд
Др ИВАН ЈОРДОВИЋ, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду
Мр МИЛИЦА КИСИЋ, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду
Др ИВАНА КУЗМАНОВИЋ НОВОВИЋ, Факултет примењених уметности, Универзитет уметности у Београду
Др ИРЕНА ЉУБОМИРОВИЋ, Филозофски факултет, Универзитет у Нишу
Др ВЕСНА МАНОЈЛОВИЋ НИКОЛИЋ, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

Др КСЕНИЈА МАРИЦКИ ГАЂАНСКИ, Председник Друштва за античке студије
Србије

Др ИЛИЈА МАРИЋ, Физички факултет, Универзитет у Београду

Др ГОРДАН МАРИЧИЋ, Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Др СЛАЂАНА МИЛЕНКОВИЋ, Висока школа струковних студија за образовање
васпитача у Сремској Митровици

Мр ВУК МИЉАНОВИЋ, Филозофски факултет, Источно Сарајево, Република
Српска

Др МИРОСЛАВА МИРКОВИЋ, Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Мр НЕНАД НИНКОВИЋ, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

Др ЈЕЛЕНА ПИЛИПОВИЋ, Филолошки факултет, Универзитет у Београду

Др ЈОВАН ПОПОВ, Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Dr EVANGELOS D. PROTOPAPADAKIS, National and Kapodistrian University of
Athens

Др МИРКО ОБРАДОВИЋ, Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Мр ОЛГА ПЕЛЦЕР-ВУЈАЧИЋ, Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Мр НЕБОЈША М. РАДЕНКОВИЋ, докторанд, Филозофски факултет, Универзитет
у Новом Саду

Др МИРА РУЖИЋ, Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Др ВОЈИСЛАВ СТАНИМИРОВИЋ, Правни факултет, Универзитет у Београду

Др ДАНИЈЕЛА СТЕФАНОВИЋ, Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Др МИРЈАНА Д. СТЕФАНОВИЋ, Филозофски факултет, Универзитет у Новом
Саду

Мр БОРИС СТОЈКОВСКИ, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

Др МИЛИЦА ТАПАВИЧКИ-ИЛИЋ, Археолошки институт, Београд

Др ДРАГАН ТАСИЋ, Факултет за уметност и дизајн, Универзитет Мегатренд

Dr EVSTRATIJE TEODOSIJU, School of Physics, National and Kapodistrian
University of Athens

Мр МИЉАНА ТОДОРОВИЋ, Правни факултет, Универзитет у Нишу

Др СНЕЖАНА ФЕРЈАНЧИЋ, Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Мр ВАЛЕНТИНА ЦВЕТКОВИЋ-ЂОРЂЕВИЋ, Правни факултет, Универзитет у
Београду

БОРИВОЈ ЧАЛИЋ, Вуковар, Хрватска

Др СРЂАН ШАРКИЋ, Правни факултет, Универзитет у Новом Саду

ЂУРЂИНА ШИЈАКОВИЋ, Етнографски институт САНУ

ЈОВАНА ШИЈАКОВИЋ, докторанд, Филозофски факултет, Универзитет у
Београду

УПУТСТВО ЗА АУТОРЕ

Зборник радова саопштених на међународним научним скуповима Друштва за античке студије Србије објављује **оригиналне радове** из античке културе, историје, философије, књижевности, археологије, уметности, религије, природних наука, као и рецепције антике.

Радови се објављују на српском или страним језицима, по избору аутора. Потребно је да се на почетку студије донесе **кратак апстракт и кључне речи**, а на крају рада **резиме** на језику другом од језика на ком је рад написан.

Текстови по правилу не треба да буду **дужи** од једног табака, на српском језику или на једном од „великих“ светских језика. Изузетно, максимални обим текстова је 1,5 табак. Један табак износи **16 страна** од 28 редова са 66 знакова у реду, односно 28.800 знакова.

Величина **фонта** основног текста је *Times New Roman 12*. (*Microsoft Word*). Проред је **1,5**, док су маргине 2,5 центиметра са све четири стране. Сваки нови пасус је увучен („ТАВ“), а текст треба изравнати са обе стране („JUSTIFY“). Све стране треба да су нумерисане, а формат странице је А4.

За текстове на српском језику предност има **ћирилица**, али по жељи аутора може да се користи и **латиница**.

Редакција инсистира да сарадници **наводе домаће ауторе** и дела где год постоје, као и да се наводе **године живота личности** који су предмет интересовања, посебно у кључним речима и у резимеу. За преведено књиге обавезно навести име преводиоца.

Радови се предају у **електронском облику**. Редакција задржава право да прилагођава рад општим правилима уређивања зборника.

Будући да Друштво за античке студије Србије располаже **врло ограниченим материјалним средствима**, издавање Зборника почива превасходно на **ентузијазму и приљепности чланова**. Због тога је неопходно да су радови написани у складу са наведеним правилима и стандардима, уредно и без словних грешака, који не траже интервенцију лектора и коректора.

НАСЛОВ, АПСТРАКТ, КЉУЧНЕ РЕЧИ, РЕЗИМЕ

Изнад наслова (фонт 12) пишу се титула, име и презиме аутора, великим словима, испод тога назив институције у којој је аутор запослен (све фонт 10).

Текст треба на почетку да има апстракт с основним налазима рада, обима до 10-15 редова, као и кључне речи до 10 речи (фонт 10). На крају рада је резиме (*Summary*), као и кључне речи на енглеском језику.

Наслов рада се пише на средини, великим словима (фонт 12). Поднаслови се пишу на средини, великим словима (фонт 12) и нумеришу се арапским бројевима. Уколико поднаслов садржи више целина, оне се такође означавају арапским бројевима, и то: 1.1. – курентом, тј. малим обичним словима (фонт 12), 1.1.1. – малим италиком словима (фонт 12), итд. са малим фонтом.

Пример:

Др ВОЈИСЛАВ СТАНИМИРОВИЋ
Правни факултет
Универзитет у Београду

фонт 10

АНТИЧКО СУЂЕЊЕ ДАНАС
– РЕЦЕПЦИЈА ИЛИ РЕФЛЕКСИЈА

фонт 12

Апстракт: Правна начела на којима почивају процесна права у савременим системима не воде директно порекло из антике, али фонт 10

Кључне речи: античко суђење, процесна начела, законици Старог века.

Природним наукама је лако. Њихова до танчина разрађена методологија, немилосрдно ...

фонт 12

VOJISLAV STANIMIROVIĆ, Ph.D.
Faculty of Law
University of Belgrade

фонт 10

ANTIQUÉ TRIALS IN MODERN TIMES
RECEPTION OR REFLECTION?

фонт 12

Summary

Principles of the legal procedure in contemporary ...
Key words: ...

фонт 12

ПРАВОПИС

У раду у принципу треба да се примењују правила из *Правойиса српској језика Мајице српске*, нарочито у погледу скраћеница, растављања речи на слоге, писања великог слова и др.

За ознаку векова користе се арапске цифре с тачком, нпр. 19. век, за ознаку ере: **пре нове ере**, скраћено **пре н. е.**; **нове ере**: **н. е.**

Одступања су једино у погледу коришћења класичног изговора за античка имена, а не тзв. традиционалног, који није примењиван ни код наших професора (нпр. Милана Будимира и др.), ни у књигама и радовима чланова УО Друштва за античке студије Србије, ни већине наших чланова, а и пракса је код иностраних чланова ГИЕС-а. У ту сврху могу добро да послуже текстови са наших Саветовања о језику у Зборницима. Изузетно се могу користити и дублете (нпр. Еусебије – Евсевије – Јевсевије; Кајсареја – Кесареја – Цезареја).

У нашим зборницима користе се облици као што су **философија**, **антропософија** и сл. (како су писали Аница Савић Ребац, Милош Н. Ђурић, Мирон Флашар), али и облици **козмос**, **козмологија**, и сл. (код истих аутора).

Треба избегавати дијалектизме, варваризме и помодне изразе (нпр. **фокусирати**, **након** уместо **после**, **пар дана**, **ужитак** и сл.), као и претеране новотарије у погледу коришћења тзв. родно осетљивих израза којих нема у књижевном језику.

ПРАВИЛА ЦИТИРАЊА

Сва дела се у тексту цитирају у скраћеном облику. Скраћенице и библиографија се у пуном облику наводе на крају рада, а пре резимеа.

МОНОГРАФИЈЕ се наводе на следећи начин – прво слово имена (после чега следи тачка) и презиме аутора, назив курзивом, затим место издања обичним словима, година издања. Ако се наводи и број стране, он се пише без икаквих додатака (попут стр., р., pp., ff., dd. и слично). После места издања не ставља се запета. У случају страних дела преведених на српски језик потребно је да се име преводаца наведе између назива дела и места издања.

Пример: С. Мичел, *Историја њозној Римској царствиа 284 – 641*, прев. У. Миливојевић, Београд 2010, 153.

– Уколико књига има више издања, може се навести број издања у суперскрипту (нпр. 2000³).

– Уколико су издавачи књиге из више места – наводе се прва два, раздвојена цртом.

Пример: М. Ostwald, *From Popular Sovereignty to the Sovereignty of Law. Law, Society, and Politics in Fifth-Century Athens*, Berkeley – Los Angeles 1986, 453.

ОБЈАВЉЕНА ГРАЂА се наводи на исти начин као и монографије, а **НЕОБЈАВЉЕНА** (архивска) грађа на следећи начин: при првом навођењу

пуно име архива, назив фонда, место архива, сигнатурни број документа. У загради на крају обавезно написати скраћеницу под којом се води дати архив, и под којом ће се појављивати у следећим навођењима.

Пример: Архив Војводине, Бачко-бодрошка жупанија, Нови Сад, бр. 90/1800. (АВ, ББЖ)

ЧЛАНЦИ се наводе на следећи начин: прво слово имена (после чега следи тачка) и презиме аутора, назив чланка курзивом, назив часописа (новине или друге периодике) обичним словима, запета, број, годиште у загради, запета, број стране без икаквих додатака (као и код цитирања књига). Може се навести и пуно име и презиме аутора.

Пример: К. Марицки Гађански, *Демократија у антици – а данас?*, Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду 19 (1990), 21–28.

Пример: К. Н. Waters, *The Purpose of Dramatisation in Herodotos*, *Historia* 155 (1966), 168.

– Уколико је назив часописа дуг, наводи се скраћеница која ће у делу Скраћенице и библиографија бити објашњена.

Пример: МСКС: Зборник Матице српске за класичне студије
JHS: *Journal of Hellenic Studies*

ОСТАЛО

– Уколико постоји више аутора **монографије** или **чланка** (до четири), раздвајају се запетом. За више од четири аутора наводи се само први, а затим дође *et al.*

Пример: Вид. К. А. Raaflaub, J. Ober, R. Wallace, *Origins of Democracy in Ancient Greece*, Berkeley – Los Angeles, 324.

– Уколико се у раду цитира само један текст одређеног аутора, код поновљеног цитирања тог текста, могуће је скратити име аутора на почетни иницијал иза кога следи тачка, уз презиме аутора, следи скраћеница *нав. дело* (за српски језик) или скраћеница *op. cit.* за стране језике.

Пример: М. Н. Ђурић, *Историја хеленске књижевности*, Београд 1989⁵, 567.

Скраћено: Уп. М. Ђурић, *нав. дело*, 567.

– Уколико се цитира више радова истог аутора, било књига или чланака, а пошто је први пут назив сваког рада наведен у пуном облику, при поновном навођењу, после скраћеног имена и пуног презимена аутора, ставља се скраћен назив имена монографије или чланка, број стране.

Пример: Д. Стефановић, *И беше јојуи ишице у кавезу: студија о историји и култури Старој истока*, Београд 2012, 245.

Скраћено: Уп. Д. Стефановић, *И беше*, 245.

– Уколико се у цитирању дела једног аутора налази текст на истој страници, а употребљен је у следећој фусноти, користи се реч *Исто* (српски језик) или *Ibid.* (страни језици)

Пример: М. Н. Ђурић, *Историја хеленске еџике*, Београд 1990², 154.

Скраћено: *Исџо*, 154

Ibid., 154

– Уколико се у једној фусноти два пута заредом јави исти аутор, али са два различита дела, код првог дела се наводи скраћено име и пуно презиме аутора, као и скраћени назив дела, док се код другог дела уместо скраћеног имена и презимена наводи *Исџи* (српски језик) или *Id.* (страни језици), док се назив дела даје у скраћеном облику.

Пример: С. Аврамовић, *RHETORIKE TECHNE. Веиџина беседниџива и јавни настџуй*, Београд 2009², 114; С. Аврамовић, *Исејево судско беседниџиво и аџиинско џраво*, Београд 2005⁴, 177.

Скраћено: Аврамовић, *RHETORIKE*, 114; *Исџи*, *Исејево судско*, 177.

– Уколико се цитира текст са више страна које су тачно одређене, оне се раздвајају цртом, после чега следи тачка. Уколико се цитира више страна које се не одређују тачно, употребљава се *и даље* или реч *passim*.

Пример: Ф. Папазоглу, *Исџорија хеленизма*, Београд 2010, 234–237.

Скраћено: Вид. Ф. Папазоглу, *Исџорија*, 234 и даље.

Вид. Ф. Папазоглу, *Исџорија*, 234 *passim*.

– Када се цитира чланак у зборнику радова на енглеском или другом страном језику, прво се ставља назнака „in“, а затим се наводе имена уредника и назив зборника. Уколико је уредника више, после њиховог имена се у загради ставља назнака „eds.“, а ако је само један уредник, назнака после његовог имена је „ed.“, односно одговарајућа скраћеница у другом језику (-нпр. у немачком „Hrsg.“). Када се цитира чланак у зборнику радова на српском или другом језику овог говорног подручја, прво се ставља „у“, а затим се наводи име или имена уредника са значком „ур.“ у загради. После ових података наводи се издавач и година издања без запете између, број стране и тачка.

Пример: Уп. М. Стефановић, *Моџив Аркадије у срџском џросветиџиџельсџиву*, у: К. Марицки Гађански (ур.), *Антика, савремени свет и рецепција античке културе*, Београд 2012, 387–400.

Пример: Вид. В. Graziosi, *The Ancient Reception of Homer*, in: L. Hardwick, Ch. Stray (eds.), *A Companion to Classical Reception*, Blackwell Publishing, Oxford 2008, 29–33.

– За „видети“ користи се скраћеница „Вид.“, а за „упоредити“ се користи скраћеница „Уп.“

– За навођење античких извора користити стандардне скраћенице у складу са правилима и примерима наведеним у: S. Hornblower, A. Spawforth (eds.), *The Oxford Classical Dictionary*, Oxford 2003³. Скраћенице за античка дела пишу се у курзиву.

Примери: за Херодота – Hdt. 1.5,6;

за Тукидида – Thuc. 6.34,5;

за Платонову *Одбрану Сокраџиву* – Pl. *Apol.* 19a.

– Страна имена се транскрибују на ћирилици на српском језику онако како се изговарају, а приликом првог помињања у тексту презиме се наво-

ди у загради у изворном облику на страном језику курзивом, нпр. Шамполион (*Champollion*).

– Цитирање текстова с интернета треба да садржи назив цитираног текста, адресу интернет странице исписану курзивом и датум приступа страници.

Пример: Thomas W. Allen, *Commentary on the Homeric Hymns*, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text;jsessionid=7D98EDBA434B5450932113783D543374?doc=Perseus%3atext%3a1999.04.0029%3atext%3dcomm>, 23. март 2011.

НАВОЂЕЊЕ ЦИТАТА

Цитати се обавезно морају ставити под знаке навода како би били јасно препознатљиви. Пошто је цитат стављен под знаке навода нема потребе да се наводи још и у курзиву. Поред тога је неопходно да се у фусноти наведе аутор, дело и страна где се налази цитат. Уколико се ради о цитату страног текста, оригинал се може превести у напомени. Грчки и латински цитати се обавезно дају у оригиналу, уз могућност превода. Препоручљиво је да се доставе и коришћени грчки фонтови.

ГРАФИКОНИ, ТАБЕЛЕ, СЛИКЕ и остали додаци се, по правилу, стављају одвојено од текста, на крају рада и пре библиографије. Уколико има више слика, на крају треба саставити списак прилога. Потребно је да се прилози и илустрације јасно обележе, по могућству римским цифрама.

др Иван Јордовић